

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 4

BEOGRAD, 1934 GODINE

KNJIGA 1

I REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 26 OKTOBRA 1934 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO

PRETSEDNIK

DR. KOSTA KUMANUDI

SEKRETARI

MILAN MRAVLJE i ANTE KOVAČ

Prisutni g. g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta **Nikola T. Uzunović**, Ministar vojske i mornarice, Počasni Adjutant NJ. V. Kralja, armijski djeneral **Petar R. Živković**, Ministar bez portfelja **dr. Vojislav Marković**, Ministar bez portfelja **dr. Milan Srškić**, Ministar poljoprivrede **dr. Dragutin S. Kojić**, Ministar prosvete **dr. Ilija Šumenković**, Ministar pravde **Božidar Ž. Maksimović**, Ministar fizičkog vaspitanja naroda **dr. Budislav Grgur Andjelinović**, Ministar trgovine i industrije **Juraj Demetrović**, Ministar finansija **dr. Milorad R. Đordjević**, Ministar građevina **dr. Stjepan Srkulj**, Ministar inostranih poslova **Bogoljub Jevtić**, Ministar unutrašnjih poslova **Živojin A. Lazić**, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja **dr. Fran Novak**, Ministar šuma i rudnika **dr. Milan Ulmanski**, Ministar saobraćaja **Ognjen Kuzmanović**.

POČETAK U 10,15 ČASOVA.

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: Čitanje i usvajanje zapisnika I prethodnog sastanka;

2 — Čitanje Ukaza Kraljevskih Namesnika o otvaranju sednice Narodne skupštine u III redovnom sazivu;

3 — Komeniorativni govor Pretsednika Narodne skupštine dr. Koste Kumanudi povodom smrti Vasilja Grdića, narodnog poslanika;

4 — Čitanje Ukaza Kraljevskih Namesnika o uvažanju ostavke Kraljevske Vlade Nikole T. Uzunovića i obrazovanju nove Kraljevske Vlade pod pretsedništvom Nikole T. Uzunovića;

5 — Deklaracija Kraljevske Vlade, koju je pročitao Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović.

Govornici: Pretsednik dr. Kosta Kumanudi, Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović (dvaput).

Dnevni red: Utvrđivanje dnevnog reda.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Otvaram I redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prethodne sednice.

Sekretar Milan Mravlje pročita zapisnik I prethodnog sastanka.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima li kakva primedba na zapisnik? (Nema.) Primedaba nema, zapisnik je primljen.

Ima reč Pretsednik Ministarskog saveta g. Nikola Uzunović da pročita Ukaz o otvaranju sednice Narodne skupštine.

Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović (čita):

U IME
NJEGOVOG VELIČANSTVA
PETRA II

po milosti Božjoj i volji narodnoj
Kralja Jugoslavije,
KRALJEVSKI NAMESNICI

Na predlog Pretsednika Ministarskog saveta a na osnovu čl. 32 Ustava i po saslušanju Ministarskog saveta, rešili su i rešavaju:

Da se sednice Narodne skupštine sazvane u redovan saziv 20 oktobra 1934 godine otvore 26 oktobra 1934 godine čitanjem ovog Ukaza.

Pretsednik Ministarskog saveta neka izvrši ovaj Ukaz.

25 oktobra 1934 godine
u Beogradu.

Pretsednik Ministarskog saveta,
Nik. T. Uzunović s. r.

PAVLE, s. r.

Dr. R. STANKOVIĆ, s. r.

Dr. I. PEROVIĆ, s. r.

Pretsednik Ministarskog saveta,
Nik. T. Uzunović, s. r.

Ministar vojske i mornarice,
Počasni Aduant Nj. V. Kralja,
Armijski đeneral,

Pet. R. Živković, s. r.

Ministar bez portfelja,
Dr. V. Marinković, s. r.

Ministar bez portfelja,
Dr. M. Srškić, s. r.

Ministar poljoprivrede,
Dr. Drag. S. Kojić, s. r.

Ministar prosvete,

Dr. I. Šumenković s. r.

Ministar pravde,

B. Maksimović, s. r.

Ministar fizičkog vaspitanja naroda,

Dr. B. Andjelinović, s. r.

Ministar trgovine i industrije,
Juraj Demetrović, s. r.

Ministar finansija,

Dr. Mil. Djordjević, s. r.

Ministar gradjevina,

Dr. Stjepan Srkulj, s. r.

Ministar inostranih poslova,

B. Jevtić, s. r.

Ministar unutrašnjih poslova,

Živ. A. Lazić, s. r.

Ministar socijalne politike i
narodnog zdravlja

Dr. Fran. Novak s. r.

Ministar šuma i rudnika

Dr. Ulmanski s. r.

Ministar saobraćaja,

Ognjen B. Kuzmanović, s. r.

(Svi narodni poslanici saslušali su čitanje Ukaza stojeći i propratili usklicima: Živeo Kralj!)

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Smrt je otrgla našeg druga Vasilja Grđića. Iznuren dugim i napornim patriotskim radom za prosvetni i privredni napredak naroda, napaćen u mučnim borbama za slobodu Bosne

i Hercegovine, veran i predan u službi svoje ujedinjene Otadžbine, Vasilj Grđić ostavlja za sobom svetao i neizgladiv trag čoveka, koji je svoj život ispunio najplemenitijom akcijom i najvišim žrtvama, ostavlja nam najlepši primer istrajnog i smišljenog delanja za opšte dobro i narodnu stvar.

Odmah po završenim studijama na filozofskom fakultetu Bečkog univerziteta, Vasilj Grđić posvećuje se sav nacionalnom, kulturnom, socijalnom i političkom radu na praktičnim poljima, u književnim časopisima, u listovima „Narodu“ i „Srpskoj Reči“. Sa nekoliko intelektualaca iz Bosne i Hercegovine on organizuje „Prosvjetu“, kulturno društvo u Sarajevu sa ciljem da se vlastitim narodnim sretsvima digne prosvetni nivo srpskog elementa tih dveju pokrajina i dobije kadar narodne inteligencije koji će potisnuti birokratsku, stranu austro-madarsku inteligenciju. 1909 godine Vasilj Grđić postaje generalni sekretar toga društva i sa toga položaja razvija izvanrednu aktivnost. Bilans prosvetnog rada je ujedno i njegov lični bilans; ova naša savremena i najsnažnija prosvetna institucija ne bi se dala ni zamisliti bez njegovog stvaralačkog duha.

1910 godine Vasilj Grđić izabran je za narodnog poslanika u Bosanskom Saboru i uzima najživlje učešće u svim tadašnjim političkim borbama.

Kao neumoran nacionalni radnik u početku Svetskog rata 1914 godine, stavljen je na čelu velikog broja intelektualaca, od strane austrijskih vlasti pod optužbu radi veleizdaje. U toku rata izveden je jedan od najvećih veleizdajničkih procesa koji je zapamćen

u monarhiji, iako su takvi procesi bili njezin specijalitet. U tom procesu Vasilj Grđić, čije je odvažno i smelo držanje pred sudom ohrabrilu progonojeni i potišteni narod Bosne i Hercegovine, osuđen je na smrt. Pomilovan je tek mnogo docnije i kazna mu zamenjena doživotnom robijom. Oslobođenje ga je zateklo na izdržavanju osude. Posle rata, Grđić se ponovo vraća radu u „Prosvjeti“.

Iako je prvi put izabran za narodnog poslanika tek u ovoj Narodnoj skupštini, njegova politička delatnost ostala je vrlo razvijena i rasprostranjena u svima pravcima, uvek vođena onom osnovnom misli da svaki javan radnik treba da služi iznad svega celom svom narodu, da se u takvoj službi žrtvuje i istroši do poslednjeg svog daha. Takav je Vasilj Grđić i na delu bio.

Neka Bog da mira njegovoj izmučenoj duši a večan mu pomen među nama. (Narodni poslanici saslušali su reč Pretsednika g. dr. Kumanudija stojeći i propratili uzvicima: Slava mu!)

Izvolite sada čuti Ukaz o novoj Vladi. Molim g. sekretara da izvoli pročitati taj Ukaz.

Sekretar Ante Kovač (čita):

U IME
NJEVOG VELIČANSTVA
PETRA II

po milosti Božjoj i volji narodnoj
Kralja Jugoslavije
KRALJEVSKI NAMESNICI

Uvažavajući ostavku koju su podneli:

Pretsednik Ministarskog saveta **Uzunović T. Nikola**,
Ministar poljoprivrede, **Dr. Kojić S. Dragutin**,
Ministar prosvete, **Dr. Šumenković Ilija**,
Ministar pravde, **Maksimović Božidar**,
Ministar fizičkog vaspitanja naroda, **Dr. Andjelinović Gr. Budislav**,
Ministar trgovine i industrije, **Demetrović Juraj**,
Ministar finansija, **Dr. Djordjević Milorad**,
Ministar gradjevina **Dr. Srkulj Stjepan**,
Ministar inostranih poslova, **Jevtić Bogoljub**,
Ministar unutrašnjih poslova, **Lazić Živojin**,
Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja, **Dr. Novak Fran**,
Ministar vojske i mornarice Armijski djeneral, **Milovanović Ž. Milan**,
Ministar šuma i rudnika, **Dr. Ulmanski Milan**, i
Ministar saobraćaja, **Kuzmanović Ognjen**,

Razrešavaju ih od dužnosti i stavljaju na raspoloženje a

P O S T A V L J A J U :

Za Pretsednika Ministarskog saveta **Uzunovića T. Nikolu**, Pretsednika Ministarskog saveta na raspoloženju i narodnog poslanika.

Za Ministra vojske i mornarice počasnog adutanta Njegovog Veličanstva Kralja, armijskog generala **Živkovića R. Petra**, komandanta Kraljeve garde,

Za Ministra bez portfelja **Dr. Marinkovića Vojislava**, Pretsednika Ministarskog saveta u penziji i narodnog poslanika,

Za Ministra bez portfelja **Dr. Srškića Milana**, Pretsednika Ministarskog saveta na raspoloženju i narodnog poslanika,

Za Ministra poljoprivrede, **Dr. Kojića S. Dragutina**, Ministra na raspoloženju i narodnog poslanika,

Za Ministra prosvete, **Dr. Šumenkovića Iliju**, Ministra na raspoloženju i narodnog poslanika,

Za Ministra pravde, **Maksimovića Božidara**, Ministra na raspoloženju i narodnog poslanika,

Za Ministra fizičkog vaspitanja naroda, **Dr. Andjelinovića Gr. Budislava**, Ministra na raspoloženju i narodnog poslanika,

Za Ministra trgovine i industrije, **Demetrovića Juraja**, Ministra na raspoloženju i narodnog poslanika,
 Za Ministra finansija **Dr. Djordjevića R. Milorada**, Ministra na raspoloženju,
 Za Ministra građevina **Dr. Srkulja Stjepana**, Ministra na raspoloženju,
 Za Ministra inostranih poslova **Jevtića Bogoljuba**, Ministra na raspoloženju,
 Za Ministra unutrašnjih poslova **Lazića A. Živojina**, Ministra na raspoloženju,
 Za Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja **Dr. Novaka Frana**, Ministra na raspoloženju i senatora,
 Za Ministra šuma i rudnika **Dr. Ulmanskog Milana**, Ministra na raspoloženju, i
 Za Ministra saobraćaja **Kuzmanovića Ognjena**, Ministra na raspoloženju.

Pretsednik Ministarskog saveta neka izvrši ovaj Ukaz.

22 oktobra 1934 godine
 u Beogradu

Pretsednik Ministarskog saveta,
Nikola T. Uzunović, s. r.

PAVLE, s. r.

Dr. R. STANKOVIĆ, s. r.

Dr. I. PEROVIĆ, s. r.

(Svi narodni poslanici saslušali su čitanje Ukaza stojeći i propratili uzvicima: *Ziveo Kralj!*)

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč Pretsednik Ministarskog saveta g. Nikola T. Uzunović

Pretsednik Ministarskog saveta Nikola T. Uzunović: Gospodo narodni poslanici, Kraljevska vlada izlazi pred Narodnu skupštinu da se pretstavi u jednom od najboljih trenutaka u našoj narodnoj istoriji. Tragična smrt Blaženopočivšeg Kralja Aleksandra I. . . (Svi narodni poslanici ustaju i sa uzbuđenjem kliču: *Slava Mu!*) . . . nije samo do srca uvelila ceo naš narod i pogodila ga u njegovim najprisnijim osećajima ljubavi prema svom Velikom i voljenom Kralju, nego je lišila narod i državu velikoga Vodje za kojim je narod išao s punom verom da se njegova sudbina nalazi u pouzdanim rukama. Blaženopočivši Kralj Ujedinitelj držao je 20 godina krmilo državno i narodno u najsudbonosnijim vremenima naše istorije. On je u ogromnim i u istoriji nezapamćenim naporima naroda da sačuva svoju egzistenciju i postigne svoje puno oslobođenje i ujedinjenje, prethodio svima svojim primerom u samopožrtvovanju i bezgraničnoj odanosti opštoj stvari. Vrhovni Komandant u ratovima, u kojima se naša hrabra vojska uvenčala večnom slavom i koji su završeni punom pobedom, — On se odmah posvetio sav dovršenju velikoga dela ratom postignutog. Teškoće, na koje je tu naišao, nisu bile ništa manje od onih koje je imao da savlada za vreme rata. Mnogobrojni ostatci teške prošlosti narodne, urasle u dosadanji život pojedinih narodnih delova, zakrčavali su put budućnosti i sprečavali prirodan i pravilan razvoj kulturnog, političkog i privrednog života. Podeljen po osnovima, koji su već izgubili u novoj državi svoj smisao, narod nije mogao da da punog izraza svojoj volji da ostvari definitivno jedinstvo, da bude i ostane jedan, jedinstven narod u svojoj jednoj, jedinstvenoj narodnoj državi.

Praunuk Velikoga Vožda, koji je prvi upalio buktinju slobode i slavno počeo našu novu narodnu istoriju, Sin Velikog Kralja Oslobodioca, Blaženopočivši Viteški Kralj Ujedinitelj, vazda gotov da se založi sav i bez rezerve za dobro i veličinu narodnu i državnu, nije se ni jednog trenutka kolebao, kad je uvideo da je to potrebno, da sam na sebe uzme celo breme vlade, da jednim snažnim zamahom ukloni sve što je smetalo pravilnom razvoju narodnog života i da ostvari i pokaže narodu put koji vodi velikoj i srećnijoj budućnosti.

„Moja je sveta dužnost da svim sredstvima čuvam državno i narodno jedinstvo i ja sam rešen da ovu dužnost bez kolebanja ispunim do kraja“.

„Čuvati jedinstvo narodno i celinu državnu, to je najviši cilj moje vladavine a to mora biti najveći zakon za mene i za svakoga“ — to su velike reči Neumrlog Kralja zbog kojih će on na večna vremena ostati najveći zatočnik državnog i narodnog jedinstva. (Svi narodni poslanici ustaju i jednodušno kliču: *Slava Mu!*) To su reči, koje naš narod nikad zaboraviti neće. (Jednodušni poklici: *Tako je!*)

Providjenje je htelo da u trenutku kada je stvarno završio i to veliko delo, i kada se sav lično založio da našem narodu i našoj državi obezbedi i u međunarodnom pogledu ono mesto koje nam pripada u evropskoj i svetskoj zajednici — On je poginuo.

Smrt Kralja Mučenika je nenaknadivi gubitak za naš narod i našu državu. Mi smo lišeni Vodje za kojim smo s punim pouzdanjem išli, ubedjeni da zna kuda nas vodi, i da ume da nas vodi. I, u tome su na našu neizmernu žalost, organizatori bogomrskog zločina i njihovi inspiratori uspeli. Njihov dalji cilj: da u Velikome Kralju pogode i Njegovo delo, da uzdrmaj u dovedu u pitanje Jugoslaviju, nisu postigli i neće postići. (Opšti, odlučni i gromki poklici: *Nikada! — Burno pljeskanje.*) Njegovo je delo u tom pogledu završeno. Za Njegovo delo, da ga održi i učvrsti, založice se ceo narod okupljen oko prestola Njegovog Uzvišenog Sina Njegovog Veličanstva Kralja Petra II. (Svi narodni poslanici ustaju i jednodušno kliču: *Ziveo Kralj! — Burno pljeskanje.*)

Kraljevska vlada, oslanjajući se na poverenje Kraljevskog Namesništva i Narodnog Pretstavništva, i računajući na punu pomoć sveukupnog jugoslovenskog naroda, uložice sve svoje snage da zemlju vodi i nadalje putem, koji joj je Blaženopočivši Kralj Ujedinitelj stvorio.

Gospodo narodni poslanici,

Kraljevska vlada smatra za prvu dužnost da preko vas izjavi celome narodu zahvalnost punu divljenja na dostojanstvenom načinu na koji je naš dobri narod dao izraza svome bolu bez prebola. Isto tako, Kraljevska vlada, svi Vi, i ceo naš narod, saoseća duboki bol naše hrabre i proslavljene vojske, koja je najteže pogodjena (Svi narodni poslanici ustaju i jednodušno kliču: *Zivela vojska! — Burno pljeskanje*), jer je izgubila svoga Viteškog i Junačkog Vrhovnog komandanta. (Jednodušan odziv: *Slava Mu!*) Vojska je bila predmet

Njegove stalne i očinske brige, ona će ostati predmet stalne brige sviju nas i celoga naroda koji zna da na njenu hrabrost, na njenu odanost Prestolu i Otadžbini može uvek računati kao i na njenu gotovost za odbranu svih velikih interesa državnih i narodnih. (Svi narodni poslanici ustaju i jednodušno kliču: Živela vojska! — Burno pljeskanje.) Vlada će i u ovom pogledu smatrati za svoju svetu dužnost da produži delo Kralja Vojnika pravcem koji nam je On obeležio Svojim radom, i da sve učini što je potrebno da stalno neguje i jača našu odbranbenu silu držeći je uvek na visini njenih velikih zadataka. (Opšti odziv: Tako je!)

Kraljevska vlada isto tako izjavljuje najlepšu zahvalnost svima poglavarima država, koji su našoj zemlji u ovim teškim trenutcima i u ovom najvećem bolu koji je naš narod osetio, pokazali znake prijateljstva i poštovanja. (Jednodušna odziv: Hvala im!) I veličina, i sastav mnogobrojnih i naročitih stranih delegacija, kao i izaslati odredi savezničkih vojsaka, pokazuju jasno na koju je visinu Kralj Vojnik i Kralj Državnik uspeo da podigne u svetu svoju dragu Jugoslaviju.

Gospodo narodni poslanici,

Preuzimajući poslove državne u ovom tragičnom momentu Kraljevska vlada uzima u isto doba i obavezu da izvrši amanet Našeg Najvećeg Kralja i da odlučno produži rad koji je On otpočeo, i učvrsti dela koje je on stvorio. Svesna političke i vojničke snage ujedinjenog jugoslovenskog naroda, oslonjena na dragocena prijateljstva i saveze — Jugoslavija može, i ucveljena do srca, da sačuva svoju hladnokrvnost. Ali ta hladnokrvnost i uzdržljivost ne može i ne sme značiti i neaktivnost i ravnodušnost. (Opšti otsečan i odlučan odziv: Tako je! — Burno pljeskanje.) Kraljevska vlada će naprotiv, sa svom odlučnošću nastojati da se marseljski zločin potpuno rasvetli i utvrde odgovornosti radi neophodnih sankcija (Burno pljeskanje i jednodušni povici: Tako je!) Zločinačkoj akciji protiv naše zemlje i grešnoj tolerantnosti prema zločincima i zločinačkim umišljajima mora se učiniti kraj. (Burno pljeskanje i opšti poklici: Tako je!) Za svoj stav u tom pogledu Kraljevska vlada zna: da može računati ne samo na potporu svojih prijatelja i saveznika nego i celog civilizovanog sveta. (Opšti poklici: Tako je!) Kraljevska vlada isto tako i u prvom redu računa na

jednodušnost celog jugoslovenskog naroda (Jednodušni povici: Tako je!) koji je jedinstvom osećaja, manifestovanim ovih dana na nevidjen još način u svetu, dokazao da postoji jedna nedeljiva nacija o čiju moralnu snagu će se razbiti svi neprijateljski nasrtaji ma s koje strane oni dolazili. (Burno pljeskanje i jednodušni poklici: Tako je!)

Usredsredjujući u ovim trenutcima glavnu svoju pažnju na gore izložene svoje zadatke, Kraljevska vlada će se, gospodo narodni poslanici, starati da (ni ostali važni državni poslovi, koje sam život postavlja na dnevni red, ne budu zanemareni. Izmedju ostalog, u prvom redu, bez obzira na zamašnost i težinu političkih i nacionalnih zadataka koji su joj [tragičnom i mučeničkom smrću Blaženopočivšeg Kralja postavljeni, Kraljevska vlada će u najskorijem roku izaći pred vas s predlogom državnog budžeta i svima drugim merama i potrebnim zakonskim predlozima, koje nalaže naša i svetska opšta i privredna situacija.

Kraljevska vlada, uverena da se i vi, gospodo narodni poslanici, slažete da ćemo, radeći jedino u okviru gore obeleženih smernica i nastavljujući delo Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja (Svi narodni poslanici ustaju i kliču: Slava Mu!) najbolje odati poštu Njegovoj velikoj seni, računa s pouzdanošću da će u ovom svom radu imati punu potporu Narodnog predstavništva i vascelog jugoslovenskog naroda. (Opšte burno pljeskanje i jednodušni poklici: Tako je!)

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Sa vašim pristankom, gospodo narodni poslanici, ovu sednicu zaključujem.

Kao dnevni red za iduću sednicu predlažem:

- 1) Izbor Verifikacionog odbora (21 član);
- 2) Izbor Administrativnog odbora (21 član);
- 3) Izbor Imunitetnog odbora (21 član);
- 4) Izbor odbora za molbe i žalbe (21 član);
- 5) Izbor Finansijskog odbora (31 član);
- 6) Izbor Odbora za proučavanje uredba Ministarskog saveta donetih u smislu § 63 Finansijskog zakona za 1934/35 godinu.

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (Prima!)

Današnju sednicu zaključujem, a drugu zakazujem za sutra u 10 časova pre podne.

Sednicu je zaključena u 11 časova.

